

Валентина Грицина

Кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мовної освіти ХДУ
(м. Херсон)

ДОВІДКОВО-ІНФОРМАТИВНА ФУНКЦІЯ ОДИНИЦЬ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕЧЕННЯ В ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Публіцистичне мовлення, відображаючи актуальні проблеми сучасного суспільного життя (політичні, економічні, моральні, філософські, освітні, питання культури, побутового життя), формує суспільну думку, яка є, за твердженням Є.П.Прохорова, особливою сферою свідомості людей, що бере на себе орієнтацію в бурхливому морі подій, проблем, осіб, доль, процесів сучасності — усього різноманітного сучасного життя, яке являє собою сферу переходу з минулого в майбутнє[1,с.55]. Це мовлення відзначається багатством мовних засобів, яскравою експресивністю, оцінним характером мови і є сферою існування активних мовних процесів.

Публіцистичний стиль як мовна система набуває певних рис, виявляючи свою специфіку в особливому, зумовленому функціональним завданням, відборі мовних засобів літературної мови й у зверненні до різних прийомів їх поєднання з метою вираження експресивних значень.

Хоч у граматиці й поширена думка, що синтаксис, як і морфологія, на відміну від лексики і фразеології, не має чіткого стильового забарвлення одиниць, ні певного їх функціонального закріплення за мовними сферами, проте справедливо вважається, що саме синтаксис приховує в собі величезні стилістичні можливості, які полягають переважно в його здатності передавати найтонші відтінки думки [2,с.150].

Оскільки публіцистичний стиль – це мовлення, покликане переконувати в чомусь читачів або слухачів, то досить перспективним уявляється аналіз інфраструктурного рівня речення, рівня, який формує особистісний аспект семантики речення і є відбиттям насамперед комунікативної специфіки ситуації мовлення.

У сучасній граматиці ідея інфраструктури речення вперше була розроблена Д.Х.Баранником. Учений розглядає речення як комунікативну одиницю, що має два структурних рівні: базово-комунікативний та модифікаційно-супровідний. Базово-комунікативний (інтраструктурний) рівень речення утворюють головні та поширюючі (другорядні) члени речення, прості речення в складних синтаксичних конструкціях. Одиницями модифікаційно-супровідного (інфраструктурного) рівня, або рівня суб'єктивно-модального та інформативного прирощення, є синтаксично й інтонаційно автономні вербальні структури, зорієнтовані на базовий граматичний і смисловий контури висловлення. Засоби модифікаційно-супровідного структурного рівня "обслуговують" висловлення, забезпечують йому узгоджену з ситуацією та індивідуально-суб'єктивною настановою мовця інформативну повноцінність. Вони формують план авторського супроводу комунікативно актуальної частини висловлення, план авторського коригування її, орієнтують вислів на адресата [3,13].

До одиниць модифікаційно-супровідного рівня речення належать звертання, вставні та вставлені слова, словосполучення і речення, слова автора при прямій мові. Вони утворюють інфраструктуру речення, тобто "комплекс функціонально спеціалізованих автономних синтаксичних форм, які, включаючись у базову структуру (інтраструктуру) речення й еластично перериваючи його граматичну й інтонаційну лінійність, забезпечують потрібні, зумовлені комунікативним завданням прирощення інформативного, суб'єктивно-модального, експресивного та іншого характеру"[3,16].

Інформація в текстах публіцистичного стилю повинна бути авторитетною й конкретною. Публіцист часто використовує запозичені дані, при цьому, з одного боку, сама етика спілкування, а з іншого боку, підтвердження авторитетності інформації вимагають посилання на чужі джерела, тому виникає потреба ці посилання певним чином оформлювати. Найчастіше довідкові повідомлення автор подає в інфраструктурі речення за допомогою вставних та вставлених одиниць.

Ці одиниці вказують на джерело повідомлення, яке містить базова частина речення, наприклад: *За даними журналу "США: економіка, політика, ідеологія", служби опрацювання даних перетворились у найвпливовішу групу в штаб-квартирах наймогутніших корпорацій, бо, маючи змогу маніпулювати вичерпністю, точністю і строками подання відомостей, вони сприяють успіхам або невдачам справи (М. Онуфрійчук). Лідер комуністів П.Симоненко у своїх статтях "Комуністи і державність" ("Голос України" від 15.02.96р.) і "Національна ідея: міфи і реальність" ("Голос України" від 21 березня 1996р.) гучно заявляє: мовляв, якою квітучою індустріально-колгоспною державою була Радянська Україна в Радянському Союзі, в сузір'ї братніх народів" (з газ.).*

Повідомлення в тексті повинно бути максимально зрозуміле читачам, тому автори за допомогою вставлених одиниць оформляють різного типу допоміжну інформацію, яка сприяє кращому розумінню тексту, наприклад:

1. Вставлені одиниці містять топонімічні назви, вказують країну, район, область, що більш відомі широкому загалу читачів, ніж ті географічні назви, які наведені в базовій частині речення, наприклад: *У Недогарках (Олександрійський район Кіровоградської області) знову змінюється влада, цього разу – в місцевому господарстві (з газ.). Громадянин Богомолів І.А., наприклад, характеризує процес реформування відносин у КСП "Інгулець" (Херсонська область), повідомляє, що це господарство, колись передове в Україні, відгодовувало 12 тис. голів свиней, утримувало 2, 5 тис. корів, збирало високі врожаї зернових (з газ.).*

2. Вставлені одиниці, які являють собою цифрові дані, служать більш точною і вагомою наочною демонстрацією сказаного в базовій частині речення. Вони є сильним засобом впливу на переконання читача, наприклад: *Важливо і те, що зберігались ліси (на 18 століття – 50% площі України), обов'язково відновлювались вирубки, велись виборочні рубки, але загальна площа лісів зберігалась (В. Поліщук). Особливо зросла вона в повоєнні роки, як звичайно, у країнах Північної Америки, де, як уже вказувалося, і*

зосереджена найбільша кількість (**55 відсотків**) зарубіжних українців (Ф.Заставний).

3. Вставлені одиниці, що містять назви грошових одиниць, які більш відомі й зрозумілі читачам, ніж ті, що наводяться у базовій частині речення, наприклад: *Проект вартістю 2.1 млн. канадських доларів (**трохи більше за півтора мільйона американських доларів**) фінансується Канадським агентством міжнародного розвитку (з газ.). Щороку вони мають платити до казни міста від 700 до 7500 литів (**175 – 1875 доларів США**) за зливання дощової води до каналізаційної мережі (з газ.).*

4. Вставлені одиниці, які є абрєвіатурами до певних словосполучень у базовому реченні. Як правило, вставлена одиниця, що містить абрєвіатуру, наводиться для того, щоб читачеві вона була зрозумілою в подальшому тексті, де абрєвіатура вживається вже як елемент базового речення, наприклад: *У засобах масової інформації (**ЗМІ**) розгорнулася компанія, що дискримінувала мене (з газ.). Український медіа-клуб (**УМК**) оприлюднив заяву з приводу утисків свободи слова в Україні та звернення до колег – журналістів у зв'язку з ситуацією, яка склалася в інформаційному просторі нашої держави (з газ.).*

5. Вставні та вставлені одиниці, які вказують на способи обчислення того, про що говориться в базовій частині речення, наприклад: *І вийшло (**за спрощеною методикою обчислення**): на Україні в екологічно-шкідливих умовах працюють 96 відсотків робітників і селян (з газ.). А нинішнього року, **за попередніми підрахунками**, цей показник знизиться до 0,8 книжки (з газ.).*

6. Вставлені одиниці, що є поясненнями до умовних графічних позначень у реченні, тобто є спеціальним застереженням, вміщуються в дужках і в кінці після дефіса і крапки мають ініціальні позначення імені та прізвища автора або вказівку Авт., наприклад: *А втім, що тут дивного, коли в цій самій публікації зустрічається й такий пасаж: "З огляду на це, я просив міністра вищої освіти України (**підкреслення мос.-М.Р.**) витлумачити цю ситуацію..." (з газ.). Прихід книжок видатного дослідника в Україну теж*

став зустріччю зі "справжньою літературою", яку створили в "другій Україні" (вислів *Ю.Шевельова – Авт.*), тобто діаспорною (з газ.).

7. Вставлені одиниці, вміщуючи довідкові дані для читача, вказують на рік видання книг, наприклад: *Порушником спокою став Григорій Грабович (професор Гарвардського університету в США), який видав в Україні свою книжку "Шевченко як міфотворець" (1991) (з газ.). Підтверджує це і той факт, що книжки "Олень на тому березі" (1987), "Сопілкарник з джмелиного оркестру" (1989), "Куди летить рибалочка" (1991), "Колискова для ведмедів" (1995) висунуто на здобуття літературної премії імені Лесі Українки (з газ.).*

8. Вставлені одиниці, що містять технічні зауваження, наприклад: *На церемонії підписання були присутні заступник голови адміністрації Президента Василь Кремень, перший заступник міністра освіти Віктор Андрущенко, а також Надзвичайний і Повноважний Посол Канади в Україні Крістофер Вестдал та директор проекту професор університету Квінз Джордж Перлін (на знімку) (з газ.).*

Таким чином, одиниці інфраструктури речення (вставні та вставлені елементи) виконують довідково-інформативні функції в реченні. Вони можуть містити інформацію про джерело повідомлення, різноманітні цифрові дані, одиниці вимірів, пояснення до графічних позначень та технічні зауваження.

Література

1. Прохоров Е.П. Искусство публицистики / Е.П. Прохоров - М.: Сов. писатель, 1984. – 360с.

2. Кожина М.Н. Стилистика русского языка / М.Н. Кожина – М.: Просвещение, 1983. –223с.

3. Баранник Д. Х. Два рівні граматичної структури речення / Д.Х. Баранник // Мовознавство. – 1993. – №6. – С.13-19.